

Збірник наукових праць

Педагогічний альманах

Випуск 35

Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 35

ХЕРСОН

2017

УДК 37.013

ББК 74 я 43

Затверджено рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ № 747 від 13 липня 2015 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 4 від 30.05.2017 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Іван	БЕХ	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Євдокія	ГОЛОБОРОДЬКО	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Віктор	ОЛІЙНИК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Василь	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, головний редактор (Україна)
Ігор	ЖЕРНОКЛЕЄВ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Марія	ПЕНТИЛЮК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Григорій	ПУСТОВІТ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Галина	САГАЧ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Ніна	СЛЮСАРЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, відповідальний секретар (Україна)
Нада	БАБІЧ	доктор педагогічних наук, професор (Хорватія)
Бажена	МУХАЦКА	доктор педагогічних наук, професор (Польща)
Раїса	СЕРЬОЖНИКОВА	доктор педагогічних наук, професор (Росія)
Олександр	ТЕСЛЕНКО	доктор педагогічних наук, доктор соціологічних наук, професор (Казахстан)
Анатолій	ЗУБКО	кандидат педагогічних наук, професор (Україна)
Ірина	ЖОРОВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Юлія	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Віталія	ПРИМАКОВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Наталія	ТЕРЕНТЬЄВА	доктор педагогічних наук, доцент (Україна)
Сергій	МОЇСЄЄВ	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Галина	ЮЗБАШЕВА	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Олена	КОХАНОВСЬКА	кандидат педагогічних наук (Україна)

РЕЦЕНЗЕНТИ: Моніка ЯВОРСЬКА-ВІТКОВСЬКА – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
Олександра ЯНКОВИЧ – доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Педагогічний альманах : збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2017. – Випуск 35. – 337 с.

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики загальноосвітніх навчально-виховних закладів, професійно-технічних навчальних закладів, вищих начальних закладів I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти модернізації сучасної освіти. Упровадження висвітлених на сторінках збірника наукових праць матеріалів сприятиме вирішенню різноманітних проблем сучасної загальноосвітньої та професійної школи.

Для науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей, за порушення авторських прав будь-яких юридичних і фізичних осіб, а також за використання даних, що не підлягають публікації у відкритому друці. Думки авторів можуть не співпадати з думкою редакції. Передрук матеріалів допускається тільки з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів, опублікованих в «Педагогічному альманасі», посилання на збірник наукових праць обов'язкове.

**Municipal Higher Educational Institution
«Kherson Academy of Continuing Education»
of Kherson Regional Council**

PEDAGOGICAL ALMANAC

PROCEEDINGS

ISSUE 35

KHERSON

2017

УДК 37.013
ББК 74 я 43

Approved by the Ministry of Education and Science Higher Attestation Board decision (order № 747 dated of 13.07.2015).

The proceedings were recommended for publishing by the Scientific Council of Municipal Higher Educational Institution «Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council (protocol № 4 dated 30.05.2017).

EDITORIAL BOARD:

Ivan	BECH	doctor of psychological sciences, professor (Ukraine)
Yevdokiia	GOLOBOROD'KO	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Victor	OLIINYK	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Vasyl	KUZMENKO	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine) doctor of pedagogical sciences, professor, head editor (Ukraine)
Igor	ZHERNOKLIEIEV	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Mariia	PENTILUK	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Hryhorii	PUSTOVIT	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Halyna	SAGACH	doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Nina	SLYUSARENKO	doctor of pedagogical sciences, professor, executive editor (Ukraine)
Nada	BABICH	doctor of pedagogical sciences, professor (Croatia)
Bazhena	MUKHATSKA	doctor of pedagogical sciences, professor (Poland)
Raiisa	SEREZHNIKOVA	doctor of pedagogical sciences, professor (Russia)
Oleksandr	TESLENKO	doctor of pedagogical sciences, doctor of sociological sciences, professor (Kazakhstan)
Anatolii	ZUBKO	candidate of pedagogical sciences, professor (Ukraine)
Iryna	ZHOROVA	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Yuiiya	KUZMENKO	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Vitaliya	PRIMAKOVA	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Nataliia	TERENTIEVA	doctor of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Serhii	MOISEEV	candidate of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Halyna	YUZBASHEVA	candidate of pedagogical sciences, associate professor (Ukraine)
Elena	KOKHANOVSKAYA	candidate of pedagogical sciences (Ukraine)

REFEREES: Monika YAVORSKA-VITKOVSKA – doctor of pedagogical sciences, professor (Poland);
Oleksandra YANKOVYCH – doctor of pedagogical sciences, professor (Ukraine)

Pedagogical almanac: Proceedings / editorial board V. V. Kuzmenko (head editor) and others. – Kherson : MHEI «Kherson Academy of Continuing Education», 2017. – Issue 35. – 337 p.

The proceedings include research works of famous scholars, secondary school teachers, vocational school teachers, higher educational institutions of I-II and III-IV accreditation levels lecturers. The articles clarify theoretical and applied aspects of modern education. Application of research works published in the proceedings will promote solutions of various modern secondary and vocational school problems.

The proceedings are recommended for scholars, researchers, secondary school teachers, vocational school teachers, higher educational institutions of I-II and III-IV accreditation levels lecturers, post-graduate educational institutions lecturers.

The authors hold responsibility for data authenticity, data, quotations and other information accuracy, infringement of copyright of legal person and individual, use of information not subject to free publishing. Reprint of materials is allowed by the editorial board written permission only. Reference to the proceedings is obligatory in case of use of materials published in «Pedagogical Almanac».

© Pedagogical Almanac, 2006

УДК 373.2:37.015.31

Сюйфен Цзі, Партола В. В.

ВИЯВЛЕННЯ ТВОРЧИХ ЯКОСТЕЙ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Статтю присвячено особливостям дитини дошкільного віку. Було встановлено, що дошкільний вік вважається сприятливим періодом для прояву особистості дитини в різних галузях знань і творчості. Визначено, що головною особливістю особистого розвитку дитини дошкільного віку є творчість, що у свою чергу є нормальною особливістю віку дитини. Визначено, що творча особистість дитини дошкільного віку – це комплекс властивостей особистості. З творчістю нерозривно пов'язані такі якості особистості дошкільника, як продуктивна уява, творче мислення та активність, наявність творчих нахилів та здібностей, мотивації та суб'єктивного досвіду творення. Крім того до цього переліку додаються такі якості, як захопленість творчою діяльністю, оригінальність, ініціативність, швидке орієнтування в незнайомих ситуаціях, незвична напруженість уваги, сприйнятливості, інтуїція, широта знань, ухилення від шаблону, завзятість, висока самоорганізація, колосальна працездатність, задоволеність не стільки досягненням мети творчості, скільки самим творчим процесом.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, творчість, особистісні складники творчості дошкільника.

Стратегія сучасної дошкільної освіти спрямована на виконання положень «Про дошкільну освіту», концептуальних засад Базового компоненту дошкільної освіти в Україні, завдань Концепції дошкільного виховання в Україні та державних національних програм «Освіта» (XXI століття), «Діти України», основу яких становить забезпечення належного розвитку, вихованості, пізнання, самостійності, розвитку творчості та навченості дитини перших семи років.

Дослідження проблем дитинства та особливостей дитячої субкультури здійснюють учені Г. Беленька, А. Богуш, Т. Кочубей, С. Литвиненко, І. Печенко, Н. Побірченко, Т. Поніманська, Ю. Приходько та ін. Учені визнають, що нова філософія освіти залишає за дитиною право бути собою – мати власний соціальний досвід, незалежний від навчання, виявляти свою індивідуальність, реалізовувати потребу виражати себе, бути суб'єктом соціальних відносин.

Дошкільне дитинство – період початкового фактичного становлення індивідуальності. Від того, що буде закладено в дошкільному віці, значною мірою залежить, чи керуватиметься дитина, сприймаючи та оцінюючи події, явища зовнішнього світу, раз і назавжди заданими стереотипами й шаблонами, чи зможе виробляти власні засоби постановки і розв'язання проблем, що виникають [2].

Метою статті є з'ясування особливостей творчого розвитку дитини дошкільного віку через розкриття основних структурних особистісних компонентів цієї категорії та їх змістовного наповнення.

Говорячи про особливості розвитку дитини дошкільного віку, учені насамперед виділяють таку особистісну рису дитини дошкільного віку, як творчість (Л. Божович, Л. Виготський, О. Кульчицька, А. Матюшкін, В. Моляко).

Добре відомо, що в дітей цього віку психічні процеси (пам'ять, мислення, увага, уява, почуття) перебувають у стадії становлення, зміни, розвитку. Саме тому діти надзвичайно рухливі, нестійкі, мінливі, суперечливі. Вірогідно, що дитина, реалізуючи задум, відчувається вільною, не обмежена заборонами, які не дають їй змоги вільно оперувати предметами, матеріалами тощо. Виникнення в дітей несподіваних, оригінальних думок, можливо, певним чином пояснюється браком готових штампів, новизною для них власне розумової роботи.

Так, І. Волков відзначає, що творчість дитини – це створення нею оригінального продукту, вибору (розв'язанні задачі, написання твору), у процесі роботи над якими самостійно застосовано засвоєні знання, уміння, навички, зокрема їх перенесення, комбінування відомих способів діяльності, створення нового для дитини підходу до розв'язання (виконання) завдання. Творча навчальна діяльність розглядається насамперед як діяльність, яка сприяє розвитку цілого комплексу якостей творчої особистості – розумової активності, уміння швидко навчатися, кмітливості, винахідливості, самостійності у виборі й розв'язуванні задачі, здатності бачити загальне, головне в різному й різне в подібних явищах. Результатом такого широкого й ефективного розвитку якостей, необхідних для творчої діяльності, має стати самостійно створений творчий продукт [6, с. 39].

Творчість відбиває думки дітей, їхні почуття і ставлення до навколишнього, зачіпає всі аспекти особистості дитини, тим самим розвиваючи її. Також творчість тісно пов'язана з пізнанням навколишньої дійсності, вона таїть у собі значні потенційні можливості для розвитку їх суб'єктних проявів, адже творчість заснована на здійсненні вибору [1].

Дитина, як губка, вбирає життєві враження, накопичує матеріал і активно переробляє його. Отже, «творчість – доля будь-якої дитини, це нормальний і постійний супутник дитячого розвитку» [8].

Суттєвим для нашого дослідження є з'ясування основних компонентів, що забезпечують цілісність структури творчої особистості дітей дошкільного віку.

До основних критеріїв розвитку дитини дошкільного віку належить її продуктивна уява. При переході від однієї вікової стадії до іншої істотно змінюються взаємовідносини дитини з навколишнім середовищем, змінюється характер діяльності: для дошкільного віку провідною діяльністю є гра, в якій взаємодіє уява, мислення та ігрова дія. Зв'язок між уявою та грою – добре відомий факт: уява дозволяє дітям вигадувати та реалізовувати задуми колективних та індивідуальних ігрових дій [15].

Відомий психолог В. Давидов, досліджуючи генезу особистості дитини, спирався на положення Л. Віготського про роль уяви у творчому розвитку дітей, доводячи, що становлення творчої особистості, спрямованої в майбутнє, передусім пов'язане з розвитком творчої уяви, яка потім втілюється у діяльність. В. Давидов висловлює думку, що поява перших ознак особистості в дошкільному віці пов'язана не з формуванням субпідпорядкованих мотивів, а головним чином – з інтенсивним розвитком уяви, яка стає основою творчості дитини, основою її становлення як унікальної особистості, як суб'єкта творчої діяльності, свідомості й самосвідомості [9].

Уява в дошкільному віці виявляється настільки яскраво й інтенсивно, що багато психологів розглядали її як початково задану дитячу здатність, яка з роками втрачає свою силу [5].

Становлення дитячої уяви підпорядковується загальним закономірностям розвитку цього процесу, але має свої особливості і, на думку Л. Віготського, кожен період дитинства відзначається своєю формою творчості. Дослідники відзначають той факт, що творча уява у своєму розвитку поступово переходить з елементарних форм у складні, від простого довільного комбінування до комбінування логічно аргументованого. Аналізуючи механізми продуктивної уяви, Л. Віготський зазначав, що вже в ранньому віці ми знаходимо в дітей творчі процеси, які найкраще виражаються в іграх дітей, і гра дитини – не просто спогад про пережите, а творча переробка пережитих вражень, комбінування їх, побудова з них нової дійсності, що відповідає запитам і потягам самої дитини [7].

Тож дослідження вчених дозволили виокремити такі важливі компоненти творчості дитини дошкільного віку, як розвинена творча уява та творче мислення.

Наступним важливим критерієм творчої особистості дитини дошкільного віку є активність.

У трактуванні сутності творчості істотно значущим є твердження про те, що між поняттями «творчість» і «активність» існує певний взаємозв'язок і взаємозалежність. Творчість спрямована на розвиток самої особистості й забезпечується посиленою діяльністю особистості, тобто її цілеспрямованою активністю. Так, у працях Г. Костюка доводиться, що становлення творчої особистості дитини – це формування в неї здатності до свідомої, автономної, не детермінованої ззовні активності [13].

Д. Богоявленська визначає творчу активність через її інтелектуальну активність. Вона виділяє три рівні інтелектуальної активності – пасивний, евристичний і креативний.

Інтелектуальна активність – це спрямованість на осмислення мінливого впливу навколишнього і внутрішнього світів. Емоційна активність – спрямованість на накопичення та передання досвіду емоційно-ціннісних відносин, свобода у вираженні почуттів та емоцій. Вольова активність – спрямованість на досягнення матеріального результату діяльності [3].

Низка вчених відносить до компонентів творчої особистості творчі здібності (Д. Богоявленська, І. Волков, В. Дружинін, О. Лук, М. Лейтес, А. Мелік-Пашаєв, Б. Нікітін, З. Новоявленська, Б. Теплов).

Задатки – це вроджені анатомо-фізіологічні особливості мозку, нервової системи, органів чуттів і руху, функціональні особливості організму людини, які складають природну основу розвитку її здібностей. Люди від природи наділені різними задатками, що лежать в основі розвитку здібностей. Не розвинені вчасно задатки зникають. Відомими є випадки, коли діти, потрапивши в лігво звірів і не отримавши таким чином можливості розвивати свої задатки, втрачали їх назавжди.

Здібності – це ті індивідуальні психологічні особливості, що формуються в діяльності на основі задатків, відрізняють одну людину від іншої, і від них залежить успішність діяльності [11].

Одне з першорядних місць в структурі творчої особистості дитини вчені відводять мотивації. Мотивація, як вважають дослідники, є основною рушійною силою людської поведінки. Вона наповнює її основні структури утворення – спрямованість, характер, емоції, здібності, діяльність і психічні процеси [4, с. 89]. Мотивація як процес зміни станів і відносин особистості спирається на мотиви, під якими розуміються конкретні спонукання, причини, що змушують особистість діяти, здійснювати вчинки. У процесі творчості конкретизуються мотиви самовираження й пізнавальні потреби. Мотиви, що є стимулами до певної діяльності, тісно пов'язані з основними життєвими орієнтирами людини. Життєві орієнтири пов'язані із самоствердженням, самовдосконаленням, самоактуалізацією – трьома формами саморозвитку [14, с. 80], є важливим засобом формування себе як особистості та індивідуальності, розвитку своїх здібностей, знань і умінь, їх реалізації.

Важливим компонентом творчої особистості дошкільника вчені вважають також наявність суб'єктного досвіду.

Суб'єктний досвід дитини поєднує в собі досвід творення, досвід перетворення світу, створення нового індивідуально та соціально значущого продукту (творча діяльність) [12].

До визначених складників творчої особистості Л. Іщенко додає ще такі: захопленість творчою діяльністю, оригінальність; ініціативність; швидке орієнтування в незнайомих ситуаціях; незвична напруженість уваги; сприйнятливості; інтуїція; широта знань; ухилення від шаблону; завзятість; висока самоорганізація; колосальна працездатність; задоволеність не стільки досягненням мети творчості, скільки самим творчим процесом [10].

Отже, у контексті цього дослідження було визначено, що основною рисою особистісного розвитку дитини дошкільного віку є творчість, що у свою чергу є нормальною рисою дитини цього віку. Творча особистість дітей старшого дошкільного віку – це комплекс властивостей особистості, а саме: продуктивна уява, творче мислення

та активність, наявність творчих нахилів і здібностей, суб'єктивного досвіду творення тощо.

Подальший науковий пошук може бути пов'язаний з дослідженням педагогічних умов, що сприятимуть ефективному особистісному творчому розвитку дитини дошкільного віку.

Література:

1. Березовська Л. І. Методика навчання старших дошкільників творчого мовленнєвого самовираження в ігрових казкових ситуаціях / Л. І. Березовська // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. праць. – 2004. – Вип. 8-9. – С. 3-5.
2. Біла І. М. Феномен дитячої творчості / І. М. Біла // Дошкільне виховання. – 2011. – № 1. – С. 7-11.
3. Богоявленская Д. Б. Пути к творчеству / Д. Б. Богоявленская. – М. : Знание, 1981. – 96 с.
4. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте : психологические исследования / Божович Л. И. – М. : Просвещение, 2000. – 240 с.
5. Боровик О. В. Розвиток уяви : методичні рекомендації / О. В. Боровик. – М. : ТОВ «ЦГЛ Рон», 2000. – 112 с.
6. Волков И. П. Учим творчеству / И. П. Волков. – М. : Педагогика, 1982. – 85 с.
7. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте: психологический очерк : кн. для учителя / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – 93 с.
8. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский ; А. Н. Драчев (ред.). – СПб. : Союз, 1997. – 93 с.
9. Давыдов В. В. О понятии личности в современной психологии / В. В. Давыдов // Психологический журнал. – 1988. – Т. 9, № 4. – С. 22-32.
10. Іщенко Л. В. Підготовка майбутнього вихователя до формування творчої індивідуальності старших дошкільників у вищому навчальному закладі : монографія / Л. В. Іщенко. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – 391 с.
11. Калініченко З. Розвиваємо зображувальну діяльність у дітей середнього дошкільного віку / З. Калініченко // Дошкільне виховання. – 2004. – № 8. – С. 7-8.
12. Кононко О. Л. Дитяча креативність скрізь ,призму Базової програми «Я у Світі» / О. Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 2008. – № 7. – С. 3-7.
13. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
14. Маралов В. Г. Основи самопознання і саморозвиття : уч. посібник для студ. сред. пед. учеб. заведений / В. Г. Маралов. – М. : Иц «Академия», 2002. – 256 с.
15. Кабаева І. Б. Психологам про уяву дошкільників : посібник / І. Б. Кабаева. – К. : Шкільний світ, 2009. – 118 с.

Сюйфен Цзи, Партола В. В.

ВИЯВЛЕНИЕ ТВОРЧЕСКИХ КАЧЕСТВ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Статья посвящена особенностям ребенка дошкольного возраста. Было установлено, что дошкольный возраст считается благоприятным периодом для проявления личности ребенка в различных областях знаний и творчества. Определено, что главной особенностью личностного развития детей дошкольного возраста является творчество, которое в свою очередь является нормальной особенностью возраста ребенка. Установлено, что творческая личность ребенка дошкольника – набор личностных качеств. С творчеством неразрывно связаны такие качества личности ребенка дошкольного возраста, как продуктивное воображение, творческое мышление, активность ребенка, наличие творческих способностей и субъективного опыта творения. Также к этому списку добавлены такие качества творческой личности ребенка, как энтузиазм к творчеству, оригинальность и инициатива, быстрая ориентация в незнакомых ситуациях, необычная интенсивность внимания, восприимчивость, интуиция, широта знаний, избегание шаблона, упорство и высокая самоорганизация, колоссальная производительность, удовлетворенность не столько достижением цели творчества, сколько самим творческим процессом.

Ключевые слова: ребенок дошкольного возраста, творчество, личностные составляющие творчества дошкольника.

Syuyfen Tszu, Partola V. V.

THE INFLUENCE OF A PRESCHOOL-AGE CHILD'S CREATIVE QUALITIES

The article is devoted to the peculiarities of a preschool-age child. It is found that preschool age is considered favorable period for the manifestation of child's personality in different areas of knowledge and creativity.

Certainly, the main feature of preschoolers' personal development is creativity, which in turn is a normal feature of the preschool-age child.

It is established that the creative personality of a preschooler is a set of personal qualities. It is underlined that such personal qualities as productive imagination, creative thinking, the activity, the availability of creative abilities and the subjective experience of creation of a preschooler are inextricably linked with creativity. Also to the following qualities are added such qualities of child's personality as enthusiasm to creativity; originality and initiative; fast orientation in unfamiliar situations; unusual intensity of attention; susceptibility; intuition; breadth of knowledge; avoidance the template; perseverance and high self-organization; colossal productiveness; satisfaction.

The main criterion of creative preschoolers is his/her activity. It is noted that there is a certain interconnection and interdependence between the concepts of «creativity» and «activity». Creativity is directed at the development of the personality and it is provided through intensified activity of the individual, his/her purposeful activity. The components of a creative person also include the presence of a child's creative abilities and motivation. The important component of the preschooler's creative personality is the presence of his/her subject experience.

Key words: a child of preschool age, creativity, components of preschooler's personal creativity.